

SEMINÁŘ Z DĚJEPISU • PRACOVNÍ LIST Č. 1

K čemu jsou nám dějiny? + PRAVĚK (dvouhodinovka)

Jméno a příjmení:

Jak pracovat: Nejdřív si přečti text, teprve pak řeš úkoly pod ním — odpovědi na většinu z nich se v textu skrývají. Mobil používat můžeš, kde si nevíš rady, hledej na dejeprava.cz → Učebnice → Pravěk. List na konci druhé hodiny odevzdej — bude oznámkován. Celkem 60 bodů.

1 | K ČEMU JSOU NÁM DĚJINY? (8 b)

Dějepis není soutěž v pamatování letopočtů. Historik pracuje spíš jako detektiv: má před sebou stopy — listiny, kroniky, nálezy — a z nich skládá příběh, který nikdy nebude úplný. Proto se výklad dějin mění. Ne že by se měnila minulost; mění se otázky, které jí klademe, a prameny, které zrovna máme v ruce. Cicero to shrnul větou *historia magistra vitae* — dějiny jsou učitelkou života. Indira Gándhí k tomu suše dodala, že tahle učitelka má obzvlášť nepozorné žáky.

ÚKOL a) K citátu doplň písmeno autora: A) Indira Gándhí B) George Santayana C) Marcus Garvey

.... „Kdo zapomíná na své dějiny, je odsouzen je opakovat.“

.... „Historie je nejlepší učitelkou s obzvlášť nepozornými žáky.“

.... „Lid bez znalosti své historie, původu a kultury je jako strom bez kořenů.“

ÚKOL b) „Dějiny píší vítězové.“ Souhlasíš? Zdůvodni a uveď jeden konkrétní příklad.

2 | PRAVĚK = DĚJINY BEZ PÍSMO (6 b)

Pravěk je zdaleka nejdelší úsek lidských dějin. Začíná zhruba před třemi miliony let prvními záměrně otloukanými kameny a končí až vznikem písma — na Blízkém východě ve 4. tisíciletí př. Kr., u nás ale teprve kolem přelomu letopočtu. Celé to období tedy nikdo nepopsal slovy: zbyly po něm jenom věci. Nástroje, ohniště, hroby, střepy. Zkoumá je **prehistorie a archeologie**. Nálezy z jednoho místa a času archeologové nazývají **kulturou** a pojmenovávají ji podle naleziště nebo typického předmětu — únětická, popelnicových polí. Pozor ale: kultura není národ. Podle hrnců nepoznáme, jakým jazykem lidé mluvili ani za koho se sami považovali. Hmotné prameny mají zato jednu výhodu oproti kronikám — nelžou úmyslně, protože je nikdo nevyrobil proto, aby něco dosvědčily.

ÚKOL a) Označ prameny: **P** = písemný, **H** = hmotný.

.... pěstní klín kronika popelnice s popelem ohniště a kosti zvířat římský nápis v Trenčíně

ÚKOL b) Uveď jednu věc, kterou se o pravěkých lidech z hmotných pramenů nikdy nedozvíme.

3 | PERIODIZACE PRAVĚKU (6 b)

Pravěk dělíme podle materiálu, ze kterého lidé vyráběli nástroje. **ÚKOL:** doplň do tabulky, co chybí.

doba kamenná — (starší)	cca 3 mil. – 10 000 př. Kr.	doba	cca 2 200 – 800 př. Kr.
doba kamenná — mezolit (střední)	cca 10 000 – 5 500 př. Kr.	doba (halštát + latén)	cca 800 př. Kr. – 1. st.
doba kamenná — (mladší)	cca 5 500 – 4 400 př. Kr.	doba římská	cca 1. st. – 400 po Kr.
doba kamenná — eneolit (pozdní)	cca 4 400 – 2 200 př. Kr.		

4 | PALEOLIT — OHEŇ, LOVCI A MAMUTI (9 b)

Rod *Homo* se nevyvíjel v přímé řadě, spíš jako větvící se keř. Nejstarší kameny otloukal *Homo habilis* ve východní Africe — kultura **oldowan** podle Olduvajské rokle v Tanzanii. *Homo erectus* a *Homo heidelbergensis* se rozšířili do Evropy a Asie, vyráběli souměrný pěstní klín (kultura **acheuléen**, u nás Přezletice u Prahy a Stránská skála v Brně) a asi před 400 000 lety trvale ovládli oheň. Neandertálci (kultura **moustérien**, jeskyně Šipka u Štramberka) už vsazovali kamenné hroty do dřevěných násad a jako první své mrtvé záměrně pohřbívali — do skrčené polohy, obložené kameny. Před 40 000 lety mizí a scénu přebírá *Homo sapiens*: kultura **gravettien**, lovci mamutů z Dolních Věstonic, Pavlova a Předmostí u Přerova. Odtud pochází i Věstonická venuše nalezená roku 1925 — nejstarší keramická soška na světě. Do stejné doby patří jeskynní malby v Altamíře a Lascaux a vůbec první domestikované zvíře, pes.

ÚKOL a) Seřaď rod *Homo* od 1 do 5, tedy od nejstaršího (1) po nejmladší (5):

.... neanderthalensis habilis sapiens erectus / ergaster heidelbergensis

ÚKOL b) Ke každé archeologické kultuře doplň správné písmeno:

.... oldowan	 acheuléen	 moustérien	 gravettien
A) neandertálci, jeskyně Šipka, první záměrné pohřby	B) Olduvajská rokle v Tanzanii, nejstarší sekáče	C) lovci mamutů, Dolní Věstonice, Pavlov, Předmostí	D) pěstní klín, Přezletice u Prahy, Stránská skála

ÚKOL c) Proč je podle tebe objev prvních záměrných hrobů pro archeology tak důležitý?

5 | NEOLITICKÁ REVOLUCE — NEJVĚTŠÍ ZLOM V DĚJINÁCH LIDSTVA (8 b)

Kolem 10 000 př. Kr. končí doba ledová. Ustupují ledovce, chladná step se mění v listnatý les, mizí mamut a s ním starý způsob lovu. Přichází **mezolit**: doba posledních lovců a sběračů, kteří si vymysleli luk a drobné kamenné hroty a začali lovit ryby. Zhruba v téže době na Předním východě, v pásu tzv. **úrodného púlmésíce**, se stalo něco, co změnilo lidstvo víc než kterákoli válka: lidé přestali potravu jen sbírat a začali ji pěstovat. Zaseli obilí, ochočili kozu, ovci, skot a prase. Kdo ale zaseje, musí zůstat a počkat na sklizeň — a tak vznikají trvalé vesnice, keramika, tkatcovství, zásoby, a s nimi majetek a rozdíly mezi lidmi. K nám dorazilo zemědělství kolem roku 5 500 př. Kr. Zvláštní je, že kostry prvních rolníků bývají nižší a nemocnější než kostry lovců. Zemědělství totiž uživí mnohem víc lidí — ale hůř.

ÚKOL a) Doplně do každého sloupce alespoň 2 věci:

Co zemědělství lidem PŘINESLO	Co jim naopak VZALO / zhoršilo

ÚKOL b) Vyhledej na mobilu **Göbekli Tepe** (Turecko, cca 9 500 př. Kr.). Co to je a proč boří představu, že velké stavby dokázali postavit až usedlí zemědělci?

6 | PRVNÍ KOVY — ENEOLIT A DOBA BRONZOVÁ (6 b)

Prvním kovem byla měď. Znal ji už ledový muž Ůtzi, který zemřel kolem roku 3300 př. Kr. a měl u sebe měděnou sekeru. Měď je ale měkká a vzácná, takže práci lidem tolik neusnadnila — spíš prohloubila rozdíly mezi nimi. Větší převrat přinesly kolo a vůz (kolem 3500 př. Kr.), oradlo tažené voly a ochočený kůň: poprvé v dějinách pracuje za člověka zvíře. Kolem roku 2200 př. Kr. lidé zjistili, že smíchají-li asi devět dílů mědi s jedním dílem cínu, vznikne **bronz** — tvrdší a hlavně dobře odlévatelný do forem. Jenže měď a cín se v přírodě nevyskytují pohromadě: cín se vozil z Krušných hor, z Cornwallu i z Afghánistánu. Bronz tak vytvořil dálkové obchodní cesty a zbohatli na nich ti, kdo je ovládali. U nás je nejznámější **únětická kultura** (podle Ůnětic u Prahy) s knížecími hroby a bronzovými hřivnami místo peněz. V mladší době bronzové se mrtví začali spalovat a popel ukládat do popelnic — proto kultura popelnicových polí.

ÚKOL a) Doplň: Bronz je slitina a , přibližně v poměru :

ÚKOL b) Proč měl v době bronzové velkou moc ten, kdo ovládal brod přes řeku nebo horský průsmyk? (1 věta)

7 | ŽELEZO, KELTOVÉ A ŘÍMANÉ (7 b)

Kolem roku 800 př. Kr. přichází do střední Evropy železo. Nevyrábělo proto, že by se lépe zpracovávalo — naopak, dá s ním mnohem víc práce. Vyrábělo proto, že **železná ruda je skoro všude**, kdežto cín se musel vozit tisíce kilometrů. Kov rázem zlevnil a dostal se i k obyčejným lidem; vznikla dvě nová řemesla, hutnictví a kovářství. Starší dobu železnou (**halštatskou**, 800–450 př. Kr.) u nás připomíná **Býčí skála** v Moravském krasu: roku 1869 tu bratři Felklové našli bronzovou sošku býčka a o tři roky později odkryl Jindřich Wankel pozůstatky asi čtyřiceti lidí, vozů a šperků. Co se tam vlastně stalo, o tom se badatelé přou dodnes. Mladší doba železná (**laténská**) patří Keltům — prvním obyvatelům našich zemí, které známe jménem. Stavěli **oppida**, opevněná výšinná sídliště, vlastně první města u nás (největší Závist u Zbraslavi), razili zlaté mince zvané duhovky a znali hrnčířský kruh i rotační mlýn. Podle keltského kmene Bójú vzniklo jméno Boiohaemum, dnešní Bohemia. Kolem přelomu letopočtu Kelty střídají germánští Markomani v čele s Marobudem. Řím naše území nikdy nedobyl, hranicí zůstal Dunaj, ale za markomanských válek (166–180) tu stála římská vojska — památkou je nápis z roku 179 na skále v Trenčíně. Pravěk u nás končí stěhováním národů a příchodem Slovanů, s nimiž nastupuje písmo.

ÚKOL a) V textu podtrhni tři věci, které uměli Keltové a jejich předchůdci ne.

ÚKOL b) Býčí skála: co se tam podle tebe stalo? Napiš **dvě různá** možná vysvětlení nálezu čtyřiceti koster.

8 | KREATIVNÍ ÚKOL — ARCHEOLOG ROKU 4026 (10 b)

Uplynulo 2 000 let. Archeologové kopou na místě naší školy a najdou předměty, které máš právě teď u sebe (batoh, kapsa, lavice).

a) Vypiš 3 předměty, které by se podle tebe do roku 4026 dochovaly: 1) 2) 3)

b) Jeden z nich nakreslí do rámečku a napiš k němu **muzejní popisku tak, jak by ji sepsal archeolog roku 4026 — tedy někdo, kdo o nás neví vůbec nic. Uveď: název předmětu, k čemu podle něj sloužil, co z něj usuzuje o naší kultuře.**

<i>kresba nálezu</i>	popíska:
----------------------	-----------------

c) V čem se archeolog roku 4026 podle tebe splete? A co se o tobě z nalezených předmětů nikdy nedozví?